

VẤN ĐỀ GIA ĐÌNH TRONG DI SẢN LÝ LUẬN CỦA CÁC NHÀ SÁNG LẬP CHỦ NGHĨA MÁC VÀ Ý NGHĨA CỦA NÓ

PHẠM THÒ BÌNH^(*)

Sở dĩ hình thành quan niệm duy vật về lịch sử của các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác ở nước Nga trên tiền đề *hiện thức*. Tiền đề hiện thức này được các ông sử dụng với tính cách là tiền đề xuất phát để nghiên cứu, mô tả các quá trình xã hội nhằm phát hiện ra các quy luật, các xu hướng vận động, các mâu thuẫn của xã hội. Tiền đề hiện thức được biểu hiện một cách cụ thể qua các phạm trù như hàng hóa, con người, sô-hô, ... Tất cả các phạm trù này đều có liên quan đến phạm trù *gia đình*. Bởi vì gia đình là tế bào của xã hội, tham gia vào mọi quá trình sản xuất; gia đình tham gia sản xuất hàng hóa và tiêu thụ hàng hóa; gia đình tạo ra con người và nuôi dạy, bồi dưỡng con người; gia đình tạo ra sự khác biệt về sô-hô và giải quyết vận động sô-hô. Về gốc rễ, các quá trình sản xuất, tiêu dùng, cái tiền và sử dụng công cụ lao động, giáo dục và nuôi dạy, v.v... nếu ta không trừu tượng gia đình, cũng có hoặc làm biến đổi hình thức và kết cấu gia đình.

Nhận thức rõ tầm quan trọng của vấn đề gia đình, trong các tác phẩm của mình, C.Mác và Ph.Ăngghen đã sử dụng khá nhiều số trang sách để viết về nội dung gia đình. Các ông đã xem xét gia đình với tư cách một xã hội thu hẹp xét các hình thức lịch sử của gia đình, xét gia đình với sản xuất hiện của chế độ sô-hô từ nhận xét về điều kiện sản xuất, nghiên cứu quan hệ gia đình và nhà nước, nghiên cứu gia đình dưới chế độ xã hội chủ nghĩa và gia đình dưới chế độ xã hội chủ nghĩa tổng quát. Các ông còn nghiên cứu gia đình trong "quan hệ kinh tế" – vấn đề nhận thức của các ông về gia đình với tư cách nhận thức của các ông về sản

xuất trong lịch sử

Vấn đề gia đình trong lý luận của C.Mác và Ph.Ăngghen không chỉ dừng ở khai niệm "gia đình" thuần túy, mà vượt qua hình thức gia đình để khám phá nguồn gốc của gia đình, tác động của gia đình tới xã hội và ảnh hưởng của những biến đổi xã hội tới gia đình, các biến đổi ảnh hưởng của xã hội tới kinh tế – xã hội, của tiến trình công nghiệp hóa.

Trong "Hệ thống Nôc", khi bàn về quá trình phát triển của lịch sử C.Mác và Ph.Ăngghen đã xét đến ba quan hệ mà con người tạo ra trong lịch sử của mình. *Quan hệ thối nát* là quan hệ giữa con người với tự nhiên, phản ánh việc con người khai thác chinh phục, sử dụng tự nhiên để tồn tại và nhằm thỏa mãn những nhu cầu không ngừng nảy sinh của chính mình. *Quan hệ thối hại* là quan hệ giữa con người với con người trong quá trình sản xuất, quan hệ phản ánh qua quan hệ sô-hô, là chức năng quản lý sản xuất, phân phối sản phẩm. *Quan hệ thối ba* là quan hệ gia đình. Quan hệ gia đình tham gia ngay từ đầu vào quá trình phát triển của lịch sử bằng việc con người tạo ra môi trường của bản thân mình, tạo ra người khác bằng cách sinh đẻ, nuôi dưỡng và bằng phương thức các thuộc của mỗi gia đình cụ thể của mỗi một huyết thống cụ thể. Theo các ông, ba quan hệ này tồn tại đan xen với nhau, hòa vào nhau, cùng tồn tại bên nhau. Các ông khẳng định, bằng việc sản xuất ra môi trường của bản thân mình qua việc sinh con đẻ cái, con người đã biểu hiện một quan hệ song trùng: một mặt là quan hệ với tự nhiên, mặt khác là quan hệ với xã hội. Do vậy, theo các ông, nghiên cứu vấn đề gia đình giúp chúng ta có thể hiểu rõ hơn nội dung của các lý luận sản xuất (quan hệ thối nát),

(*) ThS. Triết học, Trường Đại học Vinh.

cuả quan heã sain xuất (quan heã thõ hai) vaøngõc lai.

C.Maic vaø Ph.Aĩngghen con cho rang, veã thõc chaít, gia nĩnh laø quan heã xai hoã duy nhaít trong buoi ñau của lịch sõi xai hoã. Nhõ quan heã thõ ba nay, với chõc nang sinh con ñeũ cai, gia nĩnh ñaø goip phan sain sinh ra vaø duy trì cai quan heã xai hoã khai. Theo yĩ nghĩa ñõ, cai óng ñaø khai nĩnh gia nĩnh laø moã xai hoã thu nõi gia nĩnh sain sinh ra cai cai theãngõõ, gan ket cai cai theãngõõ thanh xai hoã vaø khi xai hoã loãĩ ngõõĩ ñõõc hình thanh thì nhõng hoãt ñõng của ñõ thõõng xueĩn taic ñõng ñeũ gia nĩnh, lam cho gia nĩnh bieĩn ñõ veã cai hình thõc, cai truc cuĩng nhõ vai troũ của gia nĩnh với xai hoã. Bieĩn chõng của gia nĩnh ñaø ñõõc C.Maic vaø Ph.Aĩngghen xem xeĩ moã cai kyĩ lõõng khi ñaø ñõ trong tieĩn trình coĩng nghieĩp hoã.

Trong "Heã tõ tõõng Ñõc", C.Maic vaø Ph.Aĩngghen ñaø ñõ hoã *ngheĩn cõu gia nĩnh, ngheĩn cõu "lịch sõi loãĩ ngõõĩ"* phãĩ gan lieĩn với lịch sõi của coĩng nghieĩp vaø trao ñõ. Ñõ hoã nay của cai óng võ ñõng veã phõõng dieĩn tõ duy lyũ luãn, võ ñõng veã phõõng dieĩn vaĩ ñõng của lịch sõi

Theo C.Maic vaø Ph.Aĩngghen, con vaũ ñõ chung, con cõu ñõ riêng cuĩ chõc nang sinh con ñeũ cai gioĩng nhõ con ngõõĩ, nhõng sõi khai bieĩ giõõ con cõu với con ngõõĩ laø õu choã con cõu khoĩng cõũ khai nang chueĩn cai ban nang thanh yũ thõc, con con ngõõĩ lai cõũ khai nang võõit qua cai ban nang, bieĩn "yũ thõc bay ñan" nguyeĩn sõ thanh cai "ban nang ñaø ñõõc yũ thõc". Bõõc ngoãt võ ñaø nay chã cõũ theã ñaø ñõõc baĩng hoãt ñõng sain xuất vaø hình thanh trong quaĩ trình sain xuất vaũ chaít. Phan coĩng lao ñõng laø hoãt ñõng ñaø thu của xai hoã loãĩ ngõõĩ vaø cõũ nguõn goic tõũ cuoic soĩng gia nĩnh. "Xai hoã của nhõng con cõu", theo cai óng, cung lam cuĩng chã ñaø ñeũ sõi "phan coĩng" moã cai hoang sõ, hoãn nhieĩn veã hanh vi tinh ñõc, con "xai hoã của con ngõõĩ" lai cõũ khai nang võõit qua trình ñõ "phan coĩng lao ñõng trong hanh vi tinh ñõc" mang tinh ban sinh, do nhu cau, do ngaũ nhieĩn, ... ñeũ ñaø ñeũ moã trình ñõ phan coĩng thaĩ sõi: tach chaĩ nuõ ra khoĩ trong troit, tach thuĩ coĩng nghieĩp ra khoĩ ñõng nghieĩp, nang chaít lõõng lao ñõng tõũ hoãt ñõng cõ bap laø chueĩ yeũ leĩn thanh hoãt ñõng ñõa treĩn chaĩ xam, treĩn moã ñeũ ñaø coĩng nghieĩp maĩ moic.

Theo C.Maic vaø Ph.Aĩngghen, chieĩn coĩng ñõ của con ngõõĩ khoĩng do moã võ thãĩn thanh naø giũp ñõ mã ñõ xuất phãĩ tõũ nhu cau khai quan ñaũ tieĩn của sõi toĩn tai của con ngõõĩ: aĩn, mãc vaũ õĩ. Nhu cau aĩn, mãc vaũ õĩ ngay cang cao hõn ñõ hoã con ngõõĩ phãĩ tìm cai chĩnh phũc tõũ nhieĩn sao cho hieũ quãĩ cao hõn, nang suãt lao ñõng tõũ hõn... Quaĩ trình saĩng taũ, ñõ mãĩ coĩng cũ sain xuất, cai tieĩn vaũ hõp lyũ hoã quaĩ trình sain xuất cuĩng nhõ ñõ mã ñõõc hình thanh vaũ phãĩ trieĩn.

Cheã ñõ phõõng hoã bõ phãũ võ do sõi hãĩn cheã trong khai nang khai thaĩc nguyeĩn lieũ, khai nang cung cap vaũ tieũ thuĩ sain phãĩ... taũ ñeũ sõi ra ñõĩ của cai coĩng trõõng thuĩ coĩng – hình thõc sain xuất gan lieĩn với sõi xuất hieĩn của maĩ moic. Coĩng trõõng thuĩ coĩng taũ ra sain phãĩ nhieũ hõn nhõ mãĩ moic, taũ ra khai nang tìm kieĩm, khai thaĩc thõ trõõng lõĩn hõn... vaũ õũ ñaũ, coĩng trõõng thuĩ coĩng ñaø taũ ra nhõng quan heã mãĩ giõõ con ngõõĩ với con ngõõĩ, giõõ gia nĩnh với xai hoã, giõõ thõĩ quen vaũ tam lyũ với sõi bieĩn ñõng của cai quaĩ trình kinh teã – xai hoã. Khoĩng chã theã õũ ñaũ, quan heã giõõ thõĩ ban vaũ thõĩ cai bõ phãũ võ do ñõ cuĩng phãũ võ luõĩn quan heã gia trõõng vaũ taũ lap quan heã mãĩ – "quan heã tieĩn baĩc" giõõ coĩng nhan vaũ nhaũ tõ ban.

Nhõ vaũ, trong moã quan heã bieĩn chõng giõõ gia nĩnh vaũ sõi phãĩ trieĩn của ñeũ coĩng nghieĩp, chung ta thaũ cõ hai quaĩ trình. *Thõĩ nhaĩt*, ñõ laø quaĩ trình toĩn tai vaũ phãĩ trieĩn của gia nĩnh với nhõng nhu cau vaũ chaít vaũ tinh thãĩ ñaũ thũc ñaũ quaĩ trình phãĩ trieĩn ñeũ coĩng nghieĩp. *Thõĩ hai*, quaĩ trình phãĩ trieĩn ñeũ coĩng nghieĩp ñaũ taic ñõng trõũ lai gia nĩnh, lam thay ñõ ket cau gia nĩnh, thay ñõ nhu cau vaũ chaít vaũ tinh thãĩ của mãĩ thanh vieĩn trong gia nĩnh.

Trong "Tuyeĩn ngoãn của Ñãĩng Coĩng sain", C.Maic vaø Ph.Aĩngghen ñaø luãn chõng cho cai hai quaĩ trình ñõ vaũ khai nĩnh sõi vaũ hanh của mãĩ quaĩ trình nay ñeũ mang tinh khai quan vaũ phõã bieĩn. Cai óng ñaø chã roũ Sõi ra ñõĩ của ñeũ sain xuất baĩng maĩ moic hieĩn ñaũ – ñeũ ñaø coĩng nghieĩp tõ ban chueĩng hĩa với lõc lõõng sain xuất mãĩ, ñaũ ñaũ ñaũ xõ bõ toãn bõ heã thõõng coĩng trõõng thuĩ coĩng, thay ñõ phãĩ baũ ñaũ cõ vaũ ket cau nganh ngheã của xai hoã. Sõi "yeĩn aĩm" của tõõng gia nĩnh cuĩng bõ phãũ võ theo ñõng xõũ do ñeũ sain xuất tõ ban chueĩng hĩa taũ ra. Ñõ thay ñõ võ trí vaũ nhieũ kieĩn sinh soĩng của gia nĩnh,

thay nói nhu cầu thông thối những giá trị vật chất và tinh thần của mỗi thành viên trong xã hội. Nếu trước đây, nhu cầu tiêu dung “nội cần” của mỗi cá nhân trong xã hội, thì nay là “nội cần” sinh ra những nhu cầu mới, nội cần của mỗi cá nhân trong xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội.

Theo C. Maic và Ph. Ăngghen, nên mỗi công nghiệp và bán chủ nghĩa cũng phải với các mối quan hệ sản xuất phong kiến, thay nói kết cấu xã hội, thay nói quan hệ giữa các giai cấp xã hội: quan hệ giữa người tôi tớ và nô lệ quy tắc và bình đẳng, chủ nhân và người nô lệ của xã hội, ... Những quan hệ này bị xóa bỏ nên những cho cho sự hình thành và lớn mạnh của hai giai cấp lớn nói lại nhau là giai cấp sản xuất và giai cấp vô sản. Các ông còn cho rằng, nên mỗi công nghiệp và bán chủ nghĩa còn tạo ra một chế độ xã hội và chính trị thích ứng với quan hệ sản xuất mới, với cơ sở hai tầng mới. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội.

Nhờ vậy, theo C. Maic và Ph. Ăngghen, với sự hình thành và phát triển của nên công nghiệp, các quan hệ xã hội và quan hệ gia đình đều bị thay đổi.

Trong thời đại ngày nay, công nghiệp hiện đại hóa có ý nghĩa sống còn nói với mỗi dân tộc, trong nội có Việt Nam. Trong quá trình xây dựng này, không thể không xét đến mối quan hệ của nó nói với vấn đề gia đình; và do vậy, không thể không vấn đề lý luận về gia đình trong kho tàng lý luận của các nhà sáng lập chủ nghĩa Mác. Nghiên cứu quan hệ gia đình và sự phát triển của nên kinh tế xã hội, của nên công nghiệp trong di sản lý luận của C. Maic và Ph. Ăngghen không những giúp cho chúng ta thấy

những tác động của quá trình cải tạo và xây dựng môi trường kinh tế – xã hội, thấy những xu hướng biến đổi tất yếu của gia đình, mà còn thấy những vai trò của gia đình nói với sự nghiệp công nghiệp hiện đại hiện nay ở nước ta. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội. Nội cần của mỗi cá nhân là một phần của nhu cầu xã hội.

